

kritika **tahle země není pro starý** v **texasu** si každý musí pomoci sám

__Ačkoli se nejnovější film bratrů Coenových *Tahle země není pro starý* tváří především jako thriller, ve skutečnosti jde o promyšlený komentář k vlastním neo-noirovým hrám se žánrovými normami (*Zbytečná krutost*, *Millerova křižovatka*, *Fargo*). Znalost technik této dvojice se totiž obrací zejména proti zasvěcenému divákovi. Coenové poprvé nekladou důraz na síť vyprávěcích komplikací, ale na rytmus, střídání hledisek a práci s (ne)očekávaným. Zpochybnění dosavadních ozvláštňujících principů v předchozích filmech se prolínalo do ozvláštňování *Téhle země*... Z jednoduchého příběhu o honičce napříč Texasem se stal *coenovský film* skrze popření jeho příběhovitosti.

__*Tahle země není pro starý* by se mohla odehrávat v totožném fikčním světě jako *Zbytečná krutost*: ve vyprahlém Texasu osmdesátých let, ve kterém vám nikdo nepomůže a na všechno jste sami. Hrdiny *Krutosti* však byli vášněmi nebo chamtivostí stíhaní zoufalci, kteří až do své smrti nedokázali pochopit, co se kolem nich vlastně děje. Oproti tomu svět *Téhle země*... obývají skrz naskrz racionální profesionálové, kteří jsou co do schopností tak vyrovnání, že se ani při vší snaze nedokáží přechytračit. Složitou vyprávěcí strukturu *Zbytečné krutosti* nahradila přímočará story o honičce Mosse a Chigurha: první náhodou přišel k ohromnému balíku peněz, druhý je chce získat zpět.

__Z hlediska vyprávění sledujeme drtivou většinu filmu, jak se dva drsní chlapi posouvají napříč Texasem. Občas se střetnou, ublíží si, ale zastavit se nedokáží, a tak se musejí střetnout znovu. Scéna za scénou se odehrává v pomalém tempu neomylné profesionality hrdinů, kdy ani jeden z nich nikam nespěchá a každý krok si promýšlí. Ani šokující scény otevřené brutality z nastaveného modelu nevybočují, ať už umírá mladý šerif uškrcením, nebo Chigurh náhodnému cestujícímu jateční pistolí vystřelí vzduchem mozek z hlavy. Pomalost však nikdy nespočívá v nekomunikativnosti mezi filmem a divákem, již můžeme pozorovat ve vyprávění uměleckého filmu, ale neustále poskytuje množství ozvláštňujících podnětů.

__Pomalé tempo honičky obou hrdinů film nevyvažuje rychleji inscenovanými scénami, ale naopak odbíhá do ještě pomalejšího světa stárnoucího šerifa, který jako by žil v jiném časoprostoru než všechny ostatní postavy. On i všechno kolem něj odporuje pravidlům ustaveným hlavním vyprávěním, nejsilněji pak rétorika a dikce, s níž mluví. Zamýšlí se a vzpomíná na cizí postavy nebo námi nepoznanou dobu – kontrast s dominantní linií je tak silný, že nejenže zcela vytrhne z nastaveného modu vnímání, ale vyžaduje i přepnutí do modu jiného. Jeho scény sice vyvolávají touhu porozumět jím, pochopit významové pole a definovat šerifovu postavu v jinak průzračně jasném vyprávění, nicméně nikdy na to nedostaneme dost času.

__Nečekané přesuny do „jiného časoprostoru“ tak znejasňují náš vztah k celému fikčnímu světu: jako by neustále naznačovaly, že nám uniká důležitá informační rovina. A to i přesto, že je šerifova linie od hlavního vyprávění víceméně oddělena a v tomto stavu setrvává paradoxně i ve chvílích, kdy šerif do „prostoru našich postav“ otevřeně vstoupí (např. když sedí u stolu s Mossovou ženou). Přepínání mezi pomalu budovaným žánrovým vyprávěním a obtížně uchopitelnými nežánrovými odbočkami nicméně velmi efektivně rytmizuje formu, nutí přehodnocovat naši pozici k filmu a udržovat ve střehu i přes pocit, že před námi vyprávění skrývá minimum informací.

__To definitivně potvrzuje zejména závěr, kdy nám film místo očekávaného žánrového rozuzlení nabídne nejrozsáhlejší šerifův vstup s nejmenšími vazbami na vyprávění a zanechá nás v trvalém stavu určité interpretační nejistoty. A nejen v závěru, protože zatímco dřívější coenovské filmy nám poskytovaly rozsáhlý informační komfort a vředy jsme věděli víc než postavy, *Tahle země není pro starý* tu komunikativnost zpochybňuje znejasňováním kontur vyprávění. Objevují se totiž nečekané propriety (sledovací zařízení v kufru), úplně nové postavy (které snímek prezentuje jako velmi důležité, ale nakonec je bez jakéhokoli jejich většího zásahu do příběhu záse nechá zmizet) nebo motivační nečitelnost zabijáka, který občas nevinně vraždí a občas ne. Pečlivě udržovaná trojice hlavních hledisek (Moss, Chigurh, šerif) nebrání filmu v zákeřném zklamávání našich vytoužených očekávání v téměř výsměšné podobě. Ve chvíli, kdy žánrová pravidla velí vyústit do klimaxu, na který celou dobu čekáme, je totiž film jednoduše opustit. A nám nezbyvá než se ve vší zmatenosti a pocitu oloupení o něco samozřejmého nechat opájet tou fascinující drzostí – nebo se cítit podvedeni. Můžeme se přemlouvat, že jsme se spletli a film nás o tom brzy přesvědčí. Marně.

__Coenové, kteří dosud žánrová pravidla spíš hyperbolizovali (tj. nadsazovali a naplňovali občas až k hranici absurdity), najednou popírají očekávání určená žánrem i zkušenostmi s nimi jako auctory. Z knihy, jež pro film sloužila jako předloha, dokonce vynechali celý závěr, což činí antižánrový podraz ještě intenzivnějším. Převrátily se pozice, a zatímco dříve jsme věděli více než všechny postavy dohromady, tentokrát mají hrdinové jasno... a my můžeme jen zírat podobně zmateně jako Abby ve *Zbytečné krutosti*, když se pokouší pochopit, jaktože nezastřelila svého muže, ale úplně cizího chlapa, kterého v životě neviděla.

radomír d. kokeš

Tahle země není pro starý
(*No Country for Old Men*, USA 2007)

režie a scénář: Joel a Ethan Coenovi, kamera: Roger Deakins,
hudba: Carter Burwell

hraji: Josh Brolin, Javier Bardem, Tommy Lee Jones, Woody Harrelson ad.
122 minut, distribuce: Bontonfilm, premiéra v ČR: 28. 2. 2008

téma **svět v obrazech** (populárně vědecký a naučný film) glosy **mff rotterdam...**
rozhovor **jurij civjan** profil **p. t. anderson** zoom **cormac mccarthy...**
kritiky **venkovský učitel; než ďábel zjistí, že seš mrtvej; tahle země není pro starý;**
pokání; control; na vlastní nebezpečí; zaklínač, hrdinové...